

Archivaria

Met toestemming overgenomen uit
KLARE WIJN, maandblad voor de mede-
werkers van Bols Nederland BV en
dochterondernemingen, Mei 1983,
14 e jaargang, nr. 5

HOE OUD IS JONGE JENEVER?

Er is wel eens beweerd dat jonge jenever zou zijn ontstaan doordat de kasteleins in de tweede wereldoorlog hun krappe rantsoen jenever versneden met water, waardoor de geachte cliëntèle na de oorlog de straffe borrel – van soms wel 50% – niet meer lustte. Niet alleen is deze bewering een slag in het gezicht van al die brave herbergiers, maar 't is bovendien niet juist.

Jonge jenever is veel ouder dan 1940/45. Hoe oud precies is moeilijk te zeggen, maar zoals verderop in dit artikel wordt verteld kwam Hulstkamp al in 1930 met jonge jenever.

En Bols, hoe zit het daarmee? Bols kende ook al voor 1940 het bestaan van jonge jenever. Dat wordt o.a. bewezen door een klein boekje in ons archief, waarin over 'jonge klare' wordt gesproken, terwijl het is geschreven in de 'oude' spelling die in... 1934 werd afgeschaft. De titel van het boekje is: BOLS Z.O.G. Het begint zo: 'Waarom we daarover een boekje schrijven? Weet zoo langzamerhand iedereen niet wat een "Bols" is? Neen, blijkbaar niet. De jongeman, die met een "air d'habitué" een jonge klare bestelt, zeker niet.' En even verder: '... daar wordt nog de onvervalschte koornwijn bereid.' U ziet het, alles in de 'oude' spelling. En nu kan het best zijn dat de heren directeuren van Bols die spelwijziging verfoeilijk vonden en weigerden aan een dergelijke taalvervlakking mee te doen, maar om dit tot na 1945 vol te houden, lijkt ons wat al te kras.

Maar er zijn meer bewijzen dat jonge jenever al voor de oorlog bij Bols bekend was. In het archief worden drie getekende ontwerpen bewaard voor moutwijnjenever, jonge moutwijnjenever en... Jonge Bols!

Met daarbij de aantekeningen 'voor Indië 1940' en 'Uit de Koffer van Ernst'. Ernst was Ernst Moltzer, een van de jonge adjunctdirecteuren, die op zijn vlucht naar Engeland op

'Ontwerp Jonge Jenever A. voor Indië, 1940, voor Kelderflesch'.

15 november 1941 in de Noordzee verdrank. En met Indië werd, zoals op het etiket te zien is, Nederlands-Indië bedoeld. Jonge jenever bestond dus al voor de oorlog en dat klopt weer met de spelling uit de brochure.

Maar de geboorte van Jonge Bols zou nog lang op zich laten wachten!

Bols' eerste jonge: Claeryn

Bekend is dat de eerste jonge jenever van Bols, nl. Claeryn in 1954 schoorvoetend, zonder de firmanaam Bols, op de markt werd gebracht. Dit gebeurde onder druk van de vele merken jonge jenever die er toen al waren. In een prijslijst van 1954 van de Firma E. J. Schaeffers NV, Warmoesstraat 11-13 te Amsterdam vinden we de volgende merken: Schade & Buysing, Vrijmoed's Spinnewiel, Vleck, Witkamp, Meder 35%, Meder de Zaan 37%, M.P. Pollen, Rijnbende's White Label, Fockink's Passage, Harteveld, Henkes, Hoppe, Hulstkamp, Kooiker en Kuyper's Oprechte Hollandse jenever. Coebergh startte bescheiden in 1954 en in 1951 bracht N.V. A. Daalmeijer zijn jonge 'The Duck' in de handel. Alleen Daniël Visser vermeldt in zijn prijslijst van 1959 nog steeds slechts 'oude' en 'zeer oude jenever'.

Nog in 1936 was de omzet van Bols' Z.O.G. 50% van het totaal van haar produkten en Bols had daarmee een groot gedeelte van de markt vast in handen. Het zal duidelijk zijn dat daar in 1954 veel aan terrein verloren was. En toen moest – zij het tegen heug en meug – het principe: 'jonge jenever is geen jenever' worden opgegeven.

Er was jenever en oude jenever

Van oorsprong werd jenever vervaardigd uit moutwijn, een grondstof uit granen verkregen. Zo'n 350 jaar wist men niet anders. In hoofdzaak werd de moutwijn via makelaars betrokken uit Weesp, Rotterdam en Schiedam, zoals Van 't Wout, directeur-eigenaar van

de Erven Lucas Bols van 1816-1823, schrijft. Men kon het bij Bols zelf wel maken – de ketels waren er groot genoeg voor – maar vaak moest de moutwijn (door allerlei onzuiverheden) extra worden gerectificeerd en dan werd de genever te duur. Keulsche genever werd wel zelf gemaakt en was lange tijd zeer vermaard. Zelfs nog bij de komst van Van 't Wout in wat hij noemde 'de verlopen boel'.

Er was genever en oude genever, de laatste gerijpt op fust met het goudgele tintje, maar dan wel duurder. Van een grossier in wijnen en gedistilleerd kwam Van 't Wout het foeffe te weten zijn Keulsche genever die oude schijn te geven, zonder iets aan de kwaliteit af te doen, ja zelfs te verbeteren: een fles cognac per hectoliter genever! En in zijn prijscouranten wordt sinds 1819 dan ook 'overoude' genever aangeboden.

Melasse-alcohol basis voor jonge genever

Met de ontdekking dat uit een bijproduct van de suikerindustrie, de melasse, alcohol te stoken was, die zuiverder en goedkoper was dan de moutwijn, werd de basis gelegd voor jonge genever.

Er was melasse-alcohol te over, die de gist- en spiritusfabrieken tegen dumprijzen aanboden, maar geen zichzelf respecterende distillateur wilde daar aan. De Nederlandse Gist- en Spiritusfabriek sloot in 1897 daarom een overeenkomst met een der bestaande exportbedrijven, de Nederlandsche Stoombranderij en -Distilleerderij E. Kiderlen te Rotterdam, nam het bedrijf in 1904 in zijn geheel over in de 'Netherlands Distillers' en ging tot de aanval over: moutwijn werd vermengd met melasse-alcohol en geëxporteerd, voor het grootste gedeelte, naar de Afrikaanse westkust.

Met lede ogen moesten de branderijen in Schiedam – in 1882 waren er nog 490 – toezien hoe hun exportmogelijkheden teniet gingen. Waar de moutwijn duurder en de melasse-alcohol goedkoper werd en dus de mengverhouding naar steeds meer van de nieuwe grondstof oversloeg, verdwenen de branderijen binnen de kortste keren, op een enkele na. Het zal duidelijk zijn dat ook de binnenlandse markt niet werd vergeten en stuk voor stuk moesten de distillateurs wel door de knieën voor de melasse-alcohol, zij het met bloedend hart.

Eén kan het niet verkroppen en houdt het hoofd fier omhoog. Hulstkamp kan zijn produkt – rond 1930 bestaande uit 50% moutwijn en 50% melasse-alcohol – niet langer als genever aan zijn klanten aanbieden en bedenkt dan 'jonge genever'.

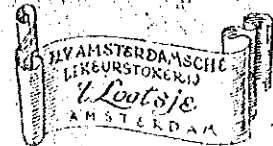
Na Wereldoorlog II grote vlucht van jonge genever

Dat de oorlog toch wel iets te maken heeft gehad met de grote vlucht die de jonge genever nam, is juist. Van eind 1939 tot enige jaren na de oorlog was Nederland als exporteur van genever uitgeschakeld geweest en andere landen hadden de Afrikaanse markt met gin en whisky veroverd. Toen eenmaal de produktie weer op gang

Jonge Bols

Zuivere jonge Genever, gegarandeerd uitsluitend uit granen gestookt

Ontwerp etiket voor Jonge Bols, januari 1943.

kwam bleek er in het buitenland geen vraag meer te zijn naar genever en begon een moordende concurrentie op de binnenlandse markt. Zozeer, dat van merken uit 1954, hierboven genoemd, bijna geen een meer bestaat. Zo werd het oude vertrouwde 'vak der druppelkens' om zeep gebracht. Maar niet, zoals men wel eens wil beweren, door de Schiedamse branders en Nederlandse distillateurs. Integendeel, menen wij duidelijk te hebben aangetoond.

En toch . . . ?

Bols heeft lang, heel lang zelfs tegengestribbeld tegen melasse-alcohol en jonge genever. Eén vraag blijft: is dat wel zo?

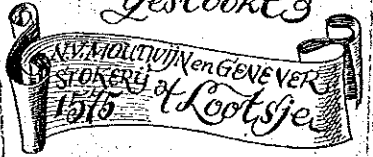
Van 1919 tot 1955 komt in de prijslijsten van Bols een 'Rembrandt-genever' voor. En die periode valt samen met de ontwikkeling van jonge genever in Nederland en de komst van Claeryn. Zou Bols toen toch . . . ? We durven het nauwelijks te veronderstellen!

L.W. van Sint Maartensdijk

Moutwijn GENEVER & Lootsje

Gegarandeerd uitsluitend uit granen gestookt

'Etiket uit Koffer van Ernst'.